

מִתְחַבְּרִים

יהדות מתוך הזדהות

פרשת תזריע | גיליון מס' 42 | ניסן תשפ"ד

כל התורה ספור אחד

כל התורה עניין אחד

(תוספתא סנהדרין פ"ז ה"ה)

מבט כללי על פרשיות השבוע והשתלבותם כחלק מהסיפור הגדול של התורה

פרשת תזריע: 'כלך לך אצל נגעים ואהלות'

במי הדעת, טהור, כיוון ברוח קדשו לסודות התורה הרמוזים בכוונת המקווה.

עלינו לדעת כי התורה ומצוותיה מקיפים את האדם מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין. וישנם מצוות השייכות לפנימיות היותר עמוקה של נשמת האדם, ונעוצים ברוממות המעודנת שלא כל אדם יודע לחוש בה. שטף החיים והחומריות הרבה בה שקועים הבריות, גורמים להם לאבד את העדינות וחוש הקדושה הנשמתי העילאי, עד שהם חשים את הפחיתות רק בדברים החמורים ביותר. אולם מצוות רבות בתורה ניתנו לעם ישראל, משום שהקב"ה מקדשם בקדושה עליונה, והם שייכים לדברים נעלים והנהגות רוחניות ביותר.

עניין הטהרה הוא שלב נשגב במעלות הקדושה, כי אין הטומאה חטא, ואין איסור להיות טמא, למי שלא נכנס אל הקודש. אלא שכשהאדם מתקרב אל הקודש, עליו להיות בעל חושים מעודנים כל כך, שדבר טמא יעורר בקרבו זרות וסלידה של זעזוע. מעלות הקדושה מביאות לאדם את הרגישות לטומאה, וככל שדבר יותר קדוש, הוא יותר רגיש אפילו לטומאה קלה. מכך שאנו מצווים ועומדים על כך עלינו להתעורר ולהתבונן אלו דרגות רמות נדרשות מאתנו. להבין מהי נשמתו של יהודי, ועד לאיזה גובה רוחני הוא יכול לטפס ולהגיע.

כך כותב המהר"ל (תפארת ישראל פרק י). על דברי הגמרא (שבת לא.): 'ודעת זה סדר טהרות' – 'סדר טהרות נקרא דעת וכו' שהוא יותר עוד במדרגה, שהדעת הוא מופשט לגמרי יותר מן החכמה, ולכן אמרו במסכת ברכות (לג): גדולה דעה שנתנה בין ב' אותיות השם שנאמר כי א-ל דעות ה', ורצו בזה כי מי שיש בו מדרגת הדעת הוא שיש לו דבקות לגמרי אל השם יתברך וכו'. מכל מקום כשם שראוי שיהיה נקרא סדר קדשים חכמה לפי מדרגת הקדושה... כך ראוי שיהיה נקרא

פרשת תזריע ממשיכה לטפס במעלות הקודש ולצוות על מצוות הטהרה וכמו שכתבנו בפרשיות הקודמות מצוות ה"קדושה", הללו נובעות מדרגת קירבת ה' שזכו לה כעת על ידי שכירת אוהל מועד. באשר על כן נתחייבו להיות קדושים, מה אני קדוש כך אתם קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם היו פרושים'. והיינו מאחר שהוא שוכן ביניהם עליהם להידמות לו.

מצוות הטומאה והטהרה מזמינים קושי להוריד הדברים אל מציאות חיינו ועבודתנו, בבחינת 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממנו'.

וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות מקואות (פרק יא הלכה יב) – 'דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן ואין מדברים שדעתו של אדם מכרעתו, והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא, שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים, אלא גזירת הכתוב היא, והדבר תלוי בכוונת הלב, ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל'.

אולם למרות זאת גם במצוות אלו, מאמינים אנו שאין דבר בתורה שאין לו שייכות אלינו. ואכן הרמב"ם בהמשך דבריו מציין – 'ואעפ"כ רמז יש בדבר, כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור, ואעפ"כ שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות, והביא נפשו במי הדעת, טהור, הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם, השם ברחמי הרבים מכל חטא עון ואשמה יטהרנו אמן'.

הרמב"ם מקדים שאין דבריו אלו אלא רמז, אולם בספרי החסידות והסוד כי הרמב"ם בדבריו הספורים 'והביא נפשו

דעת הידיעה בענין הטהרה שהטהרה היא עוד מדרגה יותר בהשגה

רבי צדוק הכהן מלובלין מוסיף לבאר (פרי צדיק בראשית ב): 'ודעת זה סדר טהרות, דעת הוא רוח הקדש, כמו שכתוב בפירוש רש"י תשא על פסוק ואמלא אותו בחכמה בתבונה ובדעת. ולרוח הקודש אי אפשר לבוא רק על ידי טהרת הלב'. ואכן זאת אנו רואים בסדר התורה, שלא ניתנה מצוות הטומאה והטהרה לישראל רק לאחר שזכו להשראת השכינה בתוכם והוקם אוהל מועד בתוך מחניהם, ואף לאחר זאת ניתנה להם מצוות הקרבנות על כל פרטיהם, ורק לאחר מכן מגיעים ישראל לדרגה הרמה ביותר שכבר ניתן לדבר עמם אודות חוקי הטומאה והטהרה. כי גם בדרגה רמה זו, בבחינה הקרובה לדרגת העולם הבא, אז יש מקום למצוות נשגבות ועילאיות אלו.

ואותו הדבר גם בסדר המשנה, לאחר כל המצוות הנוגעות לחיי האדם בעולם הזה, מגיעה המשנה לסדר קדשים, העוסק בסדרי העבודה בבית המקדש והקרבת הקרבנות, ורק לאחר כל זאת בסדר האחרון של המשנה מגיעים לסדר 'טהרות' הנשגב והמרומם.

ספרי החסידות הולכים ומפרשים על פי יסודות אלו את מאמר הגמרא (חגיגה יד.) 'אמר לו ראב"ע עקיבא מה לך אצל הגדה, כלך מדברותיך אצל נגעים ואהלות'.

ולכאורה הדברים אינם מובנים, מי לנו יותר מרבי עקיבא הראוי לעסוק בענייני האגדה מכבשונו של עולם. וכמו שכותב רבי צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק שמות י): 'איך יתכן לומר כן לר' עקיבא שנכנס לפרדס ובודאי היה חלקו בסתרי ורוי התורה, ואיך יאמר לו מה לך אצל אגדה'. אלא שרמזו כאן לכך שרבי עקיבא זכה לדרגות רמות של השגת ענייני טהרות העמוקים שהם 'נגעים ואהלות', ששייכם לתיקון השלם של בירור הרע המוחלט, ולכן אף תורתו עוסקת בעולמות יותר נשגבים מאשר ענייני האגדה שבהם עסקו שאר התנאים, ולכן אין דבריו נוגעים למחלוקתם.

ועיין במה שכתב המהר"ל שם (תפארת ישראל פרק י): 'ודבר זה אמרו במקומות הרבה (סנהדרין לח:) מה לך אצל אגדות כלך אצל נגעים ואהלות, שדבר זה מורה כי סדר טהרות הם דברים עמוקים, שהטהרה הוא דבר נבדל ואינו ענין גשמי והטהרה היא דבוק בו יתברך לגמרי'.

ובספר תקנת השבין (אות י): 'ובגמרא (חגיגה יד. וסנהדרין סז:) דאמר לו לרבי עקיבא כלך אצל נגעים ואהלות גם כן לכוונה זו, כמו שקיבלתי כי שורש נשמת רבי עקיבא (שהיה יסוד תורה שבעל פה) הוא מדיבור לא יהיה לך שהוא כולל כל מיני בירורים והפרדה לסיטרא דרע, וזהו הלימוד דנגעים ואהלות שהוא אור יקרות בעולם הזה'.

ייבוי במקרא

הערות ורעיונות בפרשיות השבוע

נגעים לאומות העולם

(יג, ב) אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שָׂאת אוֹ סִפְחַת אוֹ בְּהֶרֶת וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרַעַת וְהוּכָא אֶל אֶהְרֶן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנָיו הַכֹּהֲנִים:

במדרש (ויקרא רבה טו, ד) 'ד"א אדם כי יהיה בעור בשרו זה"ד (משלי יט) נכוננו ללצים שפטים מוכנים היו ללצים דינים בנוהג שבעולם אדם רוכב על החמור פעמים שסורח עליו ומכהו פעמים ששוחק עליו ומכהו ברם הכא נכוננו ללצים שפטים ומהלומות, משל למטרונה שנכנסה לתוך פלטין של מלך כיון דחמית מגלביא תלן דחלת אמר לה המלך אל תתייראי אלו לעבדים ולשפחות אבל את לאכול ולשתות ולשמוח כך כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו א"ל משה אל תתייראו אלו לאומות העולם אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח'.

המפרשים תמהים ביותר על מדרש חז"ל זה, שהרי חז"ל דרשו שהגויים כלל אינם נטמאים בטומאת נגעים, וכן אמרו בתחילת מסכת נגעים (פרק ג משנה א) 'הכל מטמאין בנגעים, חוץ מן הנכרים וגר תושב. ולכאורה למדוהו מהכתוב 'אדם כי יהיה' אתם קרויים אדם, ואין העכו"ם קרויים אדם. ודווקא ישראל נטמאים בנגעים, וכיצד אפוא אומר המדרש שהנגעים מיועדים לאומות העולם ולא לישראל?

התשובה היא שהנגעים בעולם אכן מיועדים לאומות העולם, להביא עליהם מכות ומכאובים ולהשחית את גופם, אלא שהיא הנותנת, דווקא מפני שגופם של הגויים מעיקרו מושחת ומעוות, ומציאות הטומאה מוטבעת תמיד בנפשם, אין הנגעים גורמים להם טומאה, כי הם שרויים במצב של טומאה תמיד. ודווקא בני ישראל בעלי האישיות המזוככת והעדינה, שאין להם שייכות בעצם לנגעים, רגישים לכל מראה נגע הפורח במקרה בגופם, וממילא חל בהם דין טומאה.

טבעי להיות יהודי

פרק כח – הדרכים לתיקון המידות והתכונות

עסקנו בהתמודדות האדם בחייו עם רגשות שונים המציפים את הנפש, ומציבים בפני האדם התמודדויות שונות לנוכח קיום התורה, והוא תחום של "מידות". ובספרי חכמי הדורות לימדו כיצד צריך האדם להתמודד עם המידות המכבידות על נפשו. וכאשר יתקן מידותיו ממילא יקיים את חובתו ויבוא לתכליתו שהוא יישור דרכיו והתחברותו לאלוקים.

והדרך שיתקן האדם את מידות נפשו, היא בשניים, האחת על ידי לימוד שילמד להכיר מעלת המידות הטובות, ולעומת זאת ילמד וישנן בנפשו גודל גנות מידות הרעות, ואף שטבעו הוא כך יתבונן בדבר עד שיהיה נתעב בנפשו ויתבייש מעצמו שיש בו תכונת נפש כזאת. וכשירבה להתבונן בדבר, ירגיש בעצמו כל אימת שתתעורר המידה בקרבו, וידחה אותה מעצמו.

והשנית על ידי מעשים, כשירגיל את עצמו לפעול נגד טבעו, בריבוי ההרגל אט אט יהפוך את טבעו, לטבע מתוקן.

וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות פרק א הלכה ג) 'שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה אינן דרך טובה ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא ללמדן לעצמו ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן או מוכן לאחת מהן או שכבר למד אחת מהן ונהג בה יחזיר עצמו למוטב וילך בדרך הטובים והיא הדרך הישרה, הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו לפיכך צוו חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד ומשער אותם ומכוין אותם בדרך האמצעית כדי שיהא שלם בגופו כיצד לא יהא בעל חמה נוח לכעוס ולא כמת שאינו מרגיש אלא בינוני לא יכעוס אלא על דבר גדול שראוי לכעוס עליו כדי שלא יעשה כיוצא בו פעם אחרת וכן לא יתאוה אלא לדברים שהגוף צריך להן ואי אפשר להיות בזולתן כענין שנאמר צדיק אוכל לשובע נפשו וכן לא יהיה עמל בעסקו אלא להשיג דבר שצריך לו לחיי שעה כענין שנאמר טוב מעט לצדיק ולא יקפוץ ידו ביותר ולא יפזר ממונו אלא נותן צדקה כפי מסת ידו ומלוה כראוי למי שצריך ולא יהא מהולל ושוחק ולא עצב ואונן אלא שמח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות וכן שאר דעותיו ודרך זו היא דרך החכמים כל אדם שדעותיו דעות בינוניות ממוצעות נקרא חכם:

ומקור לזה בגמרא (בבא מציעא לב, ב) 'אוהב לפרוק ושונא לטעון, מצוה בשונא, כדי לכופ את יצרו'. כלומר שבכדי לכופ את יצרו על האדם לפעול בניגוד מוחלט לרצון טבעו וכך יכופ אותו.

ועל האדם לדעת שדרך ארוכה לפניו וההתקדמות היא אט אט, שלב אחר שלב כי הטבע מתנגד בתחילה, אך אם יתעקש ויכיר בקושי בשלווה, אזי בסופו של דבר יגיע להרגל טבע מתוקן. כשבמקביל הוא רוכש את רעיון ומחשבת המידה באופן שכלי. ורק על ידי שילוב שני הכוחות יחדיו יביא את עצמו לשינוי מהותי. כשההכרה תתמוך במאמץ הכפייה, עד שההרגל יוטמע בנפש ולא יוצרך עוד לכפייה חיצונית.

ולפני מספר דורות היתה התעוררות של "תנועת המוסר" שמייסדה היה הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל, שהם שמו דגש על לימוד ושינון ספרי מוסר ויראה ותיקון המידות, ובמשך הזמן והדורות וצוק העיתים נחלשה תנועה זו, אולם גדולי תלמידיה הטמיעו רעיונות דרך זו בעולם הישיבות.

ובאמת זו הדרך להשיג כל מעלה טובה בעבודת ה', ולא רק במידות ותכונות אלא גם במצוות וחייבים מפורשים, שתמיד העצה היא שילוב מקביל של התבוננות ולימוד יחד עם כפייה והרגל תמידי, וכלשון ברכות השחר "שתרגילנו בתורתך - ודבקנו במצוותיך", שההרגל הוא אימון הידיים במעשה, והדיבוק הוא במחשבה והתבוננות.

וכגון כל אחת מהמצוות שהאדם מוצא עצמו רפוי בקיומה, ישקיע בשני האפיקים הללו במקביל, שילמד וישנן מעלת קיומה עד שיתחבר בשכלו וברגשותיו לעשייתה, ויחד עם זה יתאמץ ויאלץ את עצמו לקיים בדרך כפייה, עד שיבוא להרגל מתוקן, וביחד עם תיקון רגשותיו והתקדמות הדרגתית יעמוד ממילא על מעלה נכונה ומתוקנת כראוי.

ודוגמה לזה היא מידת הביטחון בה' שלעומתה מידת הדאגה, שנקראת מעלה זו בשם "מידה", אף שאין זו תכונה אלא השקפה והנהגה, כיון שתיקונה הוא בדרך האמורה על ידי שינון והרגל אט אט, בלימוד ענייני אמונה ושינון תמידי של עיקרי אמונה ובטחון, יחד עם עשיית פעולות המורות על בטחון.

ספק טומאה ברשות הרבים טהור

במאמר הפתיחה כתבנו שדיני טומאה וטהרה מהותם רמה גבוהה של אצילות נפש שיסודה בקדושה, הגורמת לרגישות עדינה למאוסות וסלידה מכל מה שסותר עדינות זו.

ואנו רוצים לציין דוגמא ליסוד זה להראות שבענייני טומאה אכן מתהלכים סוגי סברות אחרות מכל התורה. והנה ישנו דין מופלא בהלכות טומאה וטהרה, שהרי בכל התורה אנו יודעים שישנם דיני ספקות, ויש כל מיני הכרעות, רובא וחזקה וכו', ואם אין הכרעה לצד אחד, נוהגים בו לחומרא, לרמב"ם מדרבנן, ולרשב"א מן התורה. ואילו בטומאה ישנם כללים אחרים, ספק טומאה ברשות הרבים ספק טהור, וברשות היחיד ספק טהור.

ובספר שב שמעתא (שמעתא א') מביא דברי הפר"ח שאין להוכיח כר"מ דכל ספק מן התורה לקולא, מהדין של ספק טומאה ברה"ר, דשאני התם דאית ליה חזקת טהרה. וכמו"כ אין להוכיח שספק אסור מן התורה מדין ספק טומאה ברה"י, שהרי שם טמא אפילו נגד חזקת טהרה. ובהכרח ששם זו גזירת הכתוב, ועל כן לפי הרשב"א דכל ספק מן התורה לחומרא, מה שצריך חידוש התורה בספק טומאה, הוא כשיש חזקת טהרה.

אולם שיטת התוס' ריש נדה (ב. ד"ה והלל) שספק טומאה טהור ברה"ר אפילו כשאין חזקת טהרה. אלא דגזירת הכתוב הוא בטומאה לטהר ברשות הרבים, ואין למידן איסור מטומאה.

וכן איפכא כתבו התוס' שאין להקשות מדין ספק טומאה ברה"י, ללמוד להחמיר, כי אין זה בגדר הנהגה במקום ספק, אלא 'הכתוב עשאו כוודאי', וכך ההלכה שלמדנו מסוטה שיהיה טומאה ודאית ברה"י. וזה צריך ביאור רב, מהי המשמעות של 'עשאו כוודאי'.

עוד מביא מהפר"ח דליכא למילף לחומרא מסוטה, דהתם רגלים לדבר. ומקשה עליו הש"ש, שהרי כל ספק טומאה ברה"י ילפינן מסוטה, ואין משיבין דהתם רגלים לדבר. אלא איסור מטומאה לא ילפינן.

[וב'קובץ שעורים' (ח"ב סי' מה) מקשה שהרי מצינו שבדין חזקה ילפינן איסור מטומאה. אמנם הביאור הוא דספק טומאה אין הוא גדר הכרעה, אלא דין יחס מחודש לעצם המציאות הזאת, וכאשר יבואר].

וכל זה צריך ביאור גדול שהוא חידוש מופלא ביותר וגזירת הכתוב, כחוק בלי טעם, והנה ישנו דין מופלא נוסף והוא דין 'יש בו דעת להישאל', שכל שיש בו דעת לישאל ספקו טמא ואין בו דעת לישאל ספקו טהור (מסכת טהרות פרק ג משנה ו). ובתוספתא קשרו שני הדינים זה לזה (תוספתא טהרות פרק ו מובא בירושלמי סוטה, מובא בתוספות סוטה כח, ב) 'שאלו את בן זומא מפני מה ספק רה"י טמא אמר לון סוטה מה היא - ומכאן אתה דן לשרץ וכו' מכאן אמרו דבר שיש בו דעת לישאל וכו' - אמר להו מצינו שהציבור עושין את הפסח בטומאה בזמן שרובו של ציבור טמאים אם טומאה ודאית הותרה לצבור ק"ו לספק טומאה. וסיום הברייתא בתוספתא דמסכת טהרות פרק הנבילות השחוטות רשב"ג אומר מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור מפני שאפשר לישאל ליחיד ואי אפשר לישאל לרבים: והנה דין אין בו דעת להישאל למדוהו ממקראות, דאמר רב גידל (סוטה דף כט.) כתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הא ספק טהור וכתוב כל טהור יאכל בשר הא ספק טמא, אלא כאן שאין בו דעת לישאל כאן שיש בו דעת לישאל.

וההסבר הוא שלכאורה ספק טומאה אמור להיות ככל הספקות, אבל מכיון שהנושא הוא טומאה או עצם הדבר שמחליטים שהדבר הוא 'ספק טומאה', זה כבר נידון כטמא. וכך מבואר בסוגיות הגמרא שספק טומאה אין גדרו לחוש לצד הטומאה, אלא נעשה כוודאי. וכאמור.

מצד שני מאחר שאין מדובר בממשות כמו שאר איסורים, אז ברגע שהשאלה אינה נשאלת אפילו שהספק קיים, אין כלל מקום להסתפק. כי רשות הרבים הוא מקום שאין את מי לשאול, וממילא השאלה לא נשאלת, ספק טומאה הוא לא ספק שנידון כמו שאר איסורים עד כמה הסיכויים שאירע כאן מגע טומאה, אלא במידת התעוררות הספק. וכאשר אי אפשר לשאול, אז המחשבה שעולה היא מה פתאום בכלל לחשוב שהיה כאן מגע. שהרי תמיד אפשר להסתפק שמא היה איזה מגע, השאלה היא איך מתייחסים לספק, ולכן אין מצב ביניים, או שהשאלה נשאלת ואז זה בכל מקרה טמא, או שהשאלה בכלל לא נשאלת כי מי יימר ומה פתאום לחוש, ואז זה טהור לגמרי. ברה"ר וכמו כן במי שאין בו דעת לישאל, הספק אינו מעורר שאלה, מה פתאום לחשוב שהיתה כאן בכלל טומאה.

אולם מאידך ברה"י וכשיש בו דעת לישאל, כבר נשאלת השאלה, האם נגע כאן טומאה, וכשהשאלה כבר נשאלת, "שאלה היא כבר טריף". כי במיאוס וגועל השאלה עצמה מעוררת מיאוס וגועל. [ולהרגשה מוחשית בסברא, נתאר לעצמנו שהנחנו סנדוויץ על

השולחן במטבח, וכשנשוב ימצא מקק או עכברוש על השולחן סמוך לסנדוויץ, האם תוכל לאכול אותו. עצם השאלה האם המקק עלה על הסנדוויץ, כבר פוסלת אותו].

כאמור זה באמת סוג סברות שאנו לא רגילים אליהם בשאר חלקי התורה, זה סוג יחס שאנו מכירים מעולם התחושות ביחס למיאוס. אלו הם העולמות של נגעים ואהלות ודעת זה סדר טהרות, ודעת זה רוח הקודש, סברות עדינות הקרובות לתחושות חמקמקות.

"התחברות"

עלון לחידושי תורה בהלכה ומקרא ורעיונות בהשקפה ובמחשבת היהדות

מאשר חנני ה' - יחיאל משה ורטהיימר

לקבלת העלון ולהערות: hitchbrut@gmail.com

ממפעלות

בית המדרש "טוב לבב"

לשמו ולזכרו וברוחו

של הגאון רבי לייב מינצברג זצ"ל

בעל "בן מלך".

